

Рецензії

НОВІ ПАРАДИГМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЗИ В.ВИННИЧЕНКА

Маслянчук Тетяна. Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології. – К.: ВД “Стилос”, 2008. – 184 с.

Коли прочитала монографію Тетяни Маслянчук “Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології”, одразу ж ізгадала конференцію “Володимир Винниченко: прозаїк, драматург, громадський діяч”, присвячену 120-й річниці від дня його народження, у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка 26 жовтня 2000 р. Автори численних доповідей розглядали творчість письменника в літературному, культурологічному, історико-соціальному та філософському контекстах, чимало з них розкривали художній світ письменника також у мовному вимірі. А от текстологічне дослідження було лише одне. Надзвичайно ґрунтовну доповідь “Видання творів В. Винниченка в Україні 1923–1932 рр. Текстологічні аспекти” виголосила саме Т. Маслянчук, тоді ще аспірантка відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Тому книжку Т. Маслянчук прочитала на одному подихові, адже в центрі авторської уваги – текстологічні проблеми дослідження творчості В. Винниченка. А коли врахувати, що на сьогодні одне з першочергових завдань винниченкознавства – повне видання його творів, то значення цієї праці неоціненне. При здійсненні такого академічного видання монографія Т. Маслянчук дозволить вирішити проблему вибору основного тексту деяких творів, адже дослідниця ретельно вивчила історію їх написання та публікації, усі варіанти авторських переробок текстів і цензурні втручання при виданні. Усвідомлюючи важливість згадуваної проблеми, вона неодноразово наголошувала: “Перед сучасними українськими текстологами

– дослідниками літературної спадщини В. Винниченка стоїть завдання дати ретельно перевірені тексти творів письменника, які б виражали його творчу волю і слугували надійною базою для наукового вивчення творчості митця” (6).

Праця Т. Маслянчук окреслює й доскіпливо досліджує текстологічні проблеми художніх творів митця, тому її без перебільшення можна назвати посібником для майбутніх винниченкознавців. Авторка широко залучила архівні матеріали, які зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ; ідеться, зокрема, про особові фонди В. Винниченка, О. Олеся, Г. Костюка. У монографії докладно проаналізовано видання творів В. Винниченка в Україні, здійснені видавництвами “Вік”, “Дзвін”, “Рух”, “Книгоспілка”, при цьому окреслено змістове наповнення томів, позитиви й недоліки кожного видання. Уперше дослідниця публікує листування В. Винниченка з видавництвом “Рух” та враження письменника з цього приводу, зафіксовані ним у щоденнику. Оскільки згадуване видання творів підготовано до друку ним самим, Т. Маслянчук вивчає й коментує кожну авторську правку. Цей аналіз зроблено надзвичайно професійно, із великим текстологічним хистом. Досліджуючи історію написання та видання в Україні еміграційних творів В. Винниченка, роману “Сонячна машина”, збірки оповідань “Намисто”, авторка широко залучає щоденникові записи письменника, де йдеться про народження авторського задуму, про підготовчу роботу до написання творів,

вивчення необхідних праць із філософії, психології, етики, естетики й релігії, а також листування з видавництвом “Рух” та Г. Косинкою, яке містить інформацію про видання роману, читацькі та критичні відгуки; акцентує увагу на вимушених авторських правках, зроблених під цензурним тиском.

Завдяки названім архівним джерелам Т. Масляничук розкриває питання про цензурну долю роману “Нова заповідь”. Щоденникові записи широко використано і для вивчення творчої історії романів “Вічний імператив”, “Лепрозорій” (“Проказельня”), “Слово за тобою, Сталіне!”.

Другий розділ монографії “Відображення особливостей творчого процесу В. Винниченка в його щоденникових записах та мемуарах сучасників” вражає тонким і глибоким текстологічним аналізом, адже авторці вдалося знайти ключ до розуміння творчої лабораторії письменника, окреслити основні проблеми психології творчості майстра. Слушно наголошено, що “вельми цінною для дослідників психології творчості В. Винниченка є інформація про виникнення та еволюцію творчого задуму, про зміни, внесені в рукописи, про умови та характер його творчої праці, трудність чи легкість самого процесу творчої роботи над літературним твором. Записи письменника – це насичені фактами реальні коментарі до творів” (120).

Зупиняючись на проблемі переробок письменником раніше написаних текстів, дослідниця вмотивовує основні причини, які спонукали автора повернутися до ранніх текстів, та коментує характер редагування (від стилістичних правок до концептуальних змін), принагідно розкриває Винниченка і як людину, з’ясовуючи особливості його світогляду, характеру, і як письменника, окреслюючи неповторність творчої манери, особливості його рукописів, почерку, знярядь письма, творчих технічних прийомів і звичок. На жаль, відсутність

основної джерельної бази (архів В. Винниченка опинився за межами України, у Принстонському університеті) створює чимало проблем для винниченкознавців, не дозволяючи дати відповіді на багато питань, найголовніші з яких – вибір основного тексту того чи того твору і творча воля письменника. Так, ґрунтовно аналізуючи публікацію роману “Сонячна машина” 1928 р. у видавництвах ДВУ й “Рух”, а згодом, через два роки, перевидання в тому ж видавництві 23 тому “Творів” Винниченка, Т. Масляничук наголошує: наступні публікації твору за вказаними виданнями, які не мали фахового редагування та ретельної коректури, невдалі. На думку дослідниці, завданням номер один – “перевірка і ретельне опрацювання тексту на основі наявних рукописних джерел, що зберігаються в архіві Принстонського університету” (83).

Вивчаючи історію написання та публікації еміграційних творів В. Винниченка, Т. Масляничук суттєво доповнила, уточнила, частково виправила літературознавчі дослідження критиків діаспори.

Загалом монографія Т. Масляничук “Проза Володимира Винниченка: проблеми текстології” дає відповіді на багато проблем винниченкознавства. Авторка окреслила чимало текстологічних завдань для наступних дослідників художньої творчості В. Винниченка. Згадувана монографія посяде гідне місце не лише серед винниченкознавчих праць. Це справжній фаховий посібник із текстології, до якого звертатимуться як текстологи, так й історики літератури. На жаль, Тетяні Масляничук не судилося продовжити розпочату роботу, як не судилося побачити й потримати в руках свою першу книжку: торік трагічно обірвалося життя глибокого й надзвичайно перспективного молодого вченого. Ця книга – пам’ять, яку залишила нам усім Тетяна Володимирівна – незабутня Людина великої душі й великого таланту.

Отримано 8.04.2010 р.

*Світлана Луцій
м. Київ*

